

EĞİTİCİ DRAMA UYGULAMALARININ ALTI YAŞ ÇOCUKLARININ KENDİLİK ALGISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Alev Önder*

Türkiye’de, okulöncesinde eğitici drama uygulamalarının, özellikle son yıllarda giderek artan bir biçimde çocukların okul yaşantılarında yer aldığı gözlenmektedir. Bu durumda uygulanan eğitici drama etkinliklerinin, okulöncesi dönemi çocuğunun çeşitli alanlardaki gelişimine olan katkısının incelenmesi, önemli bir araştırma konusu olarak belirmektedir. Yapılan birçok çalışmada, drama etkinliklerinin çocuklar üzerindeki olumlu etkileri gösterilmiştir (Kalkancı, 1991; Önder ve Kamaraj, 1998; Ömeroğlu, 1990,1991; Öztürk, 1996). Okulöncesi dönemi çocuğunun kişilik gelişiminde merkezi bir yere sahip olan kendilik algısının, olumlu yönde gelişmesinde, eğitici drama uygulamalarının olası etkisinin incelenmesinin, özellikle Türkiye ‘de üzerinde daha çok çalışılması gereken bir konu olduğu düşünülebilir. Çünkü okulöncesi dönemi çocuğunun kendilik algısı, genel olarak üzerinde yeterince çalışma yapılmamış bir alan olarak görülmektedir. Oysa uluslararası literatürde, okulöncesinde drama ve kendilik algısı/kavramı ilişkisi, üzerinde araştırmalar yapılan ilginç bir alan olarak belirmektedir (Buege, 1993; Kase-Polisini,1989).

Okulöncesi dönemi çocuklarında kendilik algısı, özellikle iki yönden üzerinde durulan bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Birincisi, kişiliğin önemli bir bileşeni olarak kendilik algısının gelişimi ve ikinci olarak, çocuğun yaşam kalitesinin önemli bir bileşeni olarak olumlu kendilik algısı ve kendilik algısının olumlu yönde gelişmesi için gerekli koşullar. Çocuğun kişilik gelişiminin bir parçası olarak geleneksel anlamda yeterince ele alındığını düşündüğümüz kendilik algısının, daha çok, çocuğun yaşam kalitesinin bir bileşeni olarak vurgulanmasının daha doğru olduğu, bu çalışmanın benimsediği temel görüşlerdendir. Okul çocuğunun olumlu kendilik algısı (değeri) geliştirmesi üzerinde duran Glasser’a (1999) göre, okul ortamı, çocuğunun olumlu kendilik algısı geliştirmesi için gereken koşulları yerine getirmelidir.

Okulöncesi dönemi çocuğunun yaşam kalitesinin bileşenleri, bir model çerçevesinde aşağıdaki gibi gösterilebilir:

* Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi

Amaç

Yukarıdaki görüşlerden hareketle gerçekleştirilen araştırmada, orta sosyo-kültürel düzeyi temsil eden ailelerin okulöncesi eğitim kurumuna devam eden 6 yaşındaki çocuklarına, eğitici drama etkinliklerinden oluşturulan bir program uygulanarak, çocukların kendilik algısı üzerindeki etkisi incelenmek istenmiştir.

Yöntem

Araştırma modeli

Araştırma, deney ve kontrol gruplu, ön test- son test uygulamaları ile verilerin toplandığı, deneysel bir çalışmadır.

Denekler

Deney ve kontrol grupları, İstanbul, Pendik'te yer alan özel bir anaokuluna devam eden çocuklar arasından, anne-babalarının eğitim düzeyleri temelinde, orta sosyo-kültürel düzeydeki ailelerden gelen, gruplara tesadüfi yolla seçilen 5 yıl 8 ay ve 6 yıl 6 ay arası yaşlarda (ortalama : 6 yıl 6 ay), yarısı kız, yarısı erkek, 24 çocuktan oluşturulmuştur.

Ölçme aracı

Çocukların kendilik algıları, Alev Önder tarafından Türkçe'ye uyarlanan (Önder, 1997), Harter ve Pike'ın (1984) "Küçük çocuklar için Kendilik Algısı Ölçeği" kullanılarak değerlendirilmiştir. Uyarlanan ölçeğin içtutarlılık, test-tekrartest güvenilirliği, ve geçerliliği

ölçümleri yeterli düzeydedir ve orjinal ölçek için elde edilen değerlere çok yakındır. Ölçek, 4.0 yaştan 6.11 yaşa kadar olan alt, orta ve üst SED ailelerin çocukları için uyarlanmıştır. Yirmi dört resimli maddeden oluşan ölçek, çocuklara bireysel olarak uygulanmakta ve uygulama yaklaşık 15 dakika sürmektedir.

Eğitici Drama Programı ve uygulanması

Programı oluşturan eğitici drama etkinlikleri, eğitici drama literatüründe bilinen drama oyunları arasından, 3 rehber öğretmen (okul psikoloğu) tarafından, 6 yaşındaki çocukların kendilik algısını olumlu olarak etkileyebileceği düşünülen oyunlar seçilerek belirlenmiştir. Oluşturulan program, araştırmacı tarafından, 10 hafta boyunca deney grubundaki çocuklara, haftada iki kez uygulanmıştır. Kontrol grubundaki çocuklara ise okulda günlük plan çerçevesinde yapılan etkinlikler aynı süreyle uygulanmıştır. Eğitici drama uygulama oturumlarının süresi , etkinlik sonrasında yapılan tartışma/değerlendirme ile birlikte 40 dakikayı aşmamıştır. Drama uygulamaları sırasında önce drama oyunu oynanmış, daha sonra ise çocuklarla, oynadıkları oyun çerçevesinde; tanımsal, duygusal, bilişsel yaşantısal düzeyde (Önder, 2001; s. 119) sorular sorularak tartışılmıştır.

Küçük çocuklar için Kendilik Algısı Ölçeği, deney ve kontrol gruplarına, 10 haftalık program süresinin başlangıcında ve bitiminde uygulanarak her iki grup için öntest ve sontest sonuçları elde edilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Küçük Çocuklar İçin Kendilik Algısı Ölçeği 'nin türkçe formunun deney ve kontrol gruplarındaki deneklere öntest ve sontest olarak 10 hafta ara ile uygulanmasıyla elde edilen ham puanlar, bu çalışmadaki istatistiksel analizlerin temelini oluşturmuştur.

Tablo 1. Grup türü ve test durumu değişkenleri için ortalama puanlar ve standart sapmalar (standart sapmalar parantez içinde gösterilmiştir)

Gruplar	Test durumu		Toplam ortalama puan
	Öntest	Sontest	
Deney	62.67 (9.35)	78.00 (7.99)	70.33
Kontrol	62.50 (7.55)	65.50 (8.66)	64.00

Tablo 1'de deney grubunun son test uygulaması, öntest ortalamasından yüksektir (sırasıyla; 78.00 ve 62.67). Kontrol grubunda son test ortalaması öntest ortalamasından biraz daha yüksektir (sırasıyla; 65.50 ve 62.50). Deney grubunun toplam ortalama puanı (70.33), kontrol grubunun toplam ortalama puanından (64.00) yüksektir.

Tablo 2. Cinsiyet değişkeni için deney ve kontrol gruplarındaki ortalama puanlar

Gruplar	Öntest		Sontest		Toplam	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız
Deney	59.33	66.00	77.66	78.33	68.50	72.16
Kontrol	59.66	65.33	65.66	65.33	62.66	65.33

Tablo 2 'de görüldüğü gibi öntest ölçümlerinde, deney ve kontrol gruplarındaki erkek ve kız çocukları arasında ortalamalar arasında fazla fark yoktur (sırasıyla 59.33, 66.00 ve 59.66, 65.33). Sontest ölçümlerinde de ortalamalar arasında belirgin bir fark görülmemektedir (sırasıyla: 77.66, 78.33 ve 65.66, 65.33)

Tablo 1 ve Tablo 2 'deki ortalama puanlara uygulanan 2 X 2 X 2 faktörlü; grup türü, cinsiyet ve test durumu değişkenlerine ilişkin varyans analizi sonuçları Tablo 3 'de sunulmuştur.

Tablo 3. Grup türü, cinsiyet ve test durumu değişkenlerinin fonksiyonu olarak kendilik algısına ilişkin varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynağı	Kareler		Ortalama		
	Toplamı	SD	Kareler	F	P
Grup (A)	481.33	1	481.33	10.28	.004
Cinsiyet (B)	120.33	1	120.33	2.57	-
t (C)	1008.33	1	1008.33	10.35	.004
A X B	3.00	1	3.00	.06	-
A X C	456.33	1	456.33	4.68	.043
B X C	108.00	1	108.00	1.11	-
A X B X C	.00	1	.00	.00	-
Grup içi	949.33	20	97.47	-	-

Tablo 3 de görüldüğü gibi, grup türü temel etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır $F(1,20)=10.28$, $p .004$. Buna göre, öntest ve sontest sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Cinsiyet temel etkisi ise anlamsızdır. Yani erkek ve kızlar arasında kendilik algısı bakımından anlamlı bir fark görülmemiştir. Test türü temel etkisi de anlamlıdır, $F(1, 20)=10.35$, $p .004$. Buna göre, toplam sontest puan ortalamasının, toplam öntest puan ortalamasından daha yüksek olduğu saptanmıştır (ortalama puanlar sırasıyla; 78.00 ve 65.50 dir). Deneklerin kendilik algısının sontestte anlamlı olarak yükseldiği söylenebilir.

Tablo 3 'de görüldüğü üzere, Grup türü X Test durumu ortak etkisi de anlamlıdır $F(1,20)=4.68$, $P .043$. Bu ortak etkiyi ortaya çıkaran ortalamalara bakıldığında, öntestte deney ve kontrol grupları arasında belirgin bir fark görülmemektedir (sırasıyla; 62.67 ve 62.50). Oysaki sontestte deney ve kontrol gruplarının ortalamaları arasında fark görülmektedir (sırasıyla; 78.00 ve 65.50). Başka bir deyişle, deney grubunun ortalama sontest puanı (78.00), kontrol grubunun ortalama sontest puanından (65.50) belirgin olarak yüksektir. Oysaki iki grup başlangıçta kendilik algısı yönünden birbirlerinden anlamlı derecede farklı değillerdi. Sözkonusu ortak etkiyi oluşturan ortalamalara uygulanan Tukey testi sonuçları da, deney ve kontrol grupları arasında öntestte fark yokken (ortalamalar sırasıyla; 62.67 ve 62.50), sontestte istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($p < .01$) ortaya koymuştur (ortalamalar sırasıyla; 78.00 ve 65.50).

On haftalık programın ardından, sontest ölçümü yapıldıktan 3 hafta sonra, deney grubundaki çocuklara, kendilik algısı ölçeği tekrar uygulanmış ve deney grubunun son test puanlarıyla, 3 hafta sonra elde edilen puanlar t test ile karşılaştırılmıştır. Sözkonusu t test karşılaştırmasının sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur:

Tablo 4. Deney grubuna 3 hafta ara ile iki kez uygulanan kendilik algısı ölçeğinden elde edilen ortalama puanların t test ile karşılaştırılmasının sonuçları.

Test durumu	Ortalama puanlar	SS	t	p
Öntest	78.00	7.98	1.61	-
Sontest	76.83	7.17		

Tablo 4’ te görüldüğü gibi deney grubuna program bitiminde 3 hafta ara ile uygulanan ölçekten elde edilen puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Buradan hareketle, deney grubundaki kendilik algısı kazanımının 3 hafta boyunca anlamlı bir farkla azalmadığı, varlığını koruduğu söylenebilir.

Tartışma

İstatistiksel analiz sonuçları, uygulanan eğitici drama programının, çocukların kendilik algılarında olumlu yönde değişikliğe yol açtığını göstermiştir. Üç hafta sonra deneysel grupta yapılan kendilik algısı ölçümleri de, elde edilen olumlu yöndeki değişimin kalıcı olduğunu belirlemiştir. Araştırmanın bulguları, eğitici dramanın çocukların kendilik algısı üzerindeki olumlu etkisini ortaya koymuştur. Türkiye’ de drama etkinliklerinin okulöncesi dönemi çocukları üzerindeki etkisi şimdiye dek daha çok akademik ve sosyal alanlara ilişkin olarak çalışılmıştır. Bu çalışma ile 6 yaş çocuğunun psikolojik gelişimi üzerinde eğitici dramanın etkisi konusunda da bir kanıt elde edildiği söylenebilir. Çalışmada elde edilen bulgular, bu yönüyle ilginçtir. Araştırmada elde edilen sonuçlardan birine göre çocukların cinsiyeti, drama programının olumlu kendilik algısı üzerindeki etkisi ile ilişkili bulunmamıştır. Öyle görünmektedir ki, çocuğun cinsiyeti değişkeni, bu araştırmada, olumlu kendilik algısı elde edilmesi konusunda ilgili bir değişken değildir. Eğitici drama programının, çocukların kendilik algısı üzerindeki olumlu etkisini ortaya koyan bu araştırmanın bulguları, Buege’nin (1993), duygusal bozukluğu olan 6 yaş çocuklarının kendilik kavramı üzerinde dramanın etkisini saptayan çalışmasının bulguları ile tutarlılık göstermiştir. Araştırmanın bulguları, dramadaki hareket ile ilgili yaşantıların çocuklardaki kendilik kavramının gelişmesinde temel olduğunu ileri süren Kase-Polisini’ nin (1989) görüşünü de destekler niteliktedir.

Olumlu kendilik algısının okulöncesi çocukları için önemi kabul edildiğine göre, eğitici drama programı ile elde edilen bu sonuç önemlidir. Bundan sonra, daha farklı yaştaki ve farklı sosyo-kültürel ailelerden gelen çocuklarla çalışılarak, benzer değişimin sağlanıp sağlanamayacağı görülmelidir. Elde edilen olumlu sonucun zamana karşı direncini test etmek için daha uzun bir zaman aralığından sonra da kendilik algısı ölçümü yapılabilir. Ayrıca, daha farklı etkinliklerden oluşturulan eğitici drama programlarının, okulöncesi dönemi çocuklarının kendilik algısı gibi diğer psikolojik nitelikleri üzerindeki etkisinin incelenmesi, bu alandaki bilgilerin artması ve çocukları, elde edilen bilgiler doğrultusunda desteklemek yönünden yararlar sağlayabilir.

Kaynakça

- Buege, C.(1993). The Effect of Mainstreaming on Attitude and Self-concept Using Creative Drama and Social Skills Training. Youth Theatre Journal, 7(3),19-22.
- Glasser, W. (1999). Okulda Kaliteli Eğitim. İstanbul: Beyaz Yayınları
- Harter, S. Pike R. (1984). The Pictorial Scale of Perceived Competence and Social Acceptance for Young Children. Child Development,55,1969-1982.
- Kalkancı, A. (1991). Dramatizasyon Yönteminin Okulöncesi Eğitimde Kullanımı. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kase-Polisini, J. (1989). Drama as a Meaning Maker. New York: University Press of America.
- Ömeroğlu, E. (1990). Anaokuluna Giden %-6 Yaşındaki Çocukların Sözel Yaratıcılıklarının Gelişiminde Yaratıcı Drama Eğitiminin Etkisi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Ömeroğlu, E. (1991). Okulöncesi Öğretmenin Niteliğinin Geliştirilmesinde Yaratıcı Drama Eğitiminin Rolü. Eğitimde Nitelik Geliştirme Sempozyumu. İstanbul: Kültür Koleji Yayınları,13-14 Nisan.
- Önder, A. (2001). Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama. (3. Basım). İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Önder, A. ve Kamaraj, I. (1998). Social-Emotional Effects of Pedagogical Drama in Turkish Preschool Children. Paper presented at the OMEP's 22nd World Congress and 50th Anniversary. " The Child Rights to Care Play and Education". Copenhagen, Denmark, Augustos 13-16.
- Önder, A. (1997). Küçük Çocuklar İçin Kendilik Algısı Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması ve Okulöncesi Çocuklarında Kendilik Algısının Yaş Cinsiyet Premature Doğma ve Okula Devam Etme Süresine İlişkin Olarak İncelenmesi. Marmara Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Öztürk, F. (1996). Okulöncesi Dönem Müzik Eğitiminde Dramanın Kullanımının Etkinliği (5-6 yaş grubu). Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.